

דחיית נישואים בתקופת הקרונה

מתוך "נפלאות הבריא"ה"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

דחיית נישואים בתקופת הקרונה

בתקופה זו שמגפת הקורונה משתוללת, קבעו השלטונות שאין להתאסף יחדיו יותר מעשרה אנשים במקום סגור, בכדי שלא תתפשט המגפה. ורבים עומדים נבוכים לקראת יום נישואיהם, כיצד יחוגו את שמחת הנישואין במיעוט קהל שכזה. ויש רבים אשר קבעו תאריך ליום הנישואין, ומעוניינים לדחותם לתקופה קצרה עד אשר תירגע המגפה בס"ד, ושואלים האם יש בזה בית מיחוש לדחות את הנישואין. ונראה לבאר את צדדי הנידון בזה להלכה ולמעשה בס"ד.

צדדי השאלה

עצם הנידון של דחיית יום הנישואין יש לו ב' פנים. הא', מצד מצות פריה ורביה, דהרי כל אדם מישראל חייב בפו"ר, ואסור לו להשתהות לחינם מקיום המצווה, ואמנם התיירו להינשא בגיל י"ח כמו שאמרו בן שמונה עשרה לחופה, ומבואר בפוסקים באה"ע סי' א' דהטעם הוא כדי שיסיפיק ללמוד תורה, ומטעם זה נהגו בזמננו להמתין גם לאחר גיל י"ח, כדי שימלא כרסו קצת בתלמוד, אבל לאחר שכבר קבעו תאריך ועומדים להינשא, מהיכ"ת דשרי לדחות את הנישואין רק כדי שיהיו יותר אנשים בסעודה ובשמחת הנישואין.

ולכאוף על כגון דא נתבאר בגמ' (יבמות לט.) "כל שהווי מצוה לא שהינן". והתם בסוגיא מיירי לגבי דחיית מצוות יבום, שאין ממתנינים שיבוא האח הגדול ממדינת הים וייבם אלא מוסרים את היבום למי שנמצא לפנינו, דאין משהין את המצווה, ולכאורה הגדר הוא שעתה יש לפנינו חיוב מצוה ואין ממתנינן מלקיימה, דכל רגע ורגע הוא מחויב בקיום המצוה, וה"נ הוא מחויב כל רגע ורגע בנישואין, והיאך יותר לדחותו רק בשביל לעשות את משתה החתונה ברוב עם.

ויש ענין נוסף, והוא מה שמקובל וידוע שיש מנהג שלא לדחות החתונה בשום פנים, דמרגלא בפומייהו דאינשי שדחיית נישואין הוא מעשה אשר לא ייעשה בשום פנים ואופן. ויש לברר את שני העניינים האלה, מצד ההלכה ומצד המנהג. ונדון קודם מצד ההלכה.

הוראת מרן הגרי"ש בעיכוב נישואין לצורך השגת אולם.

הנה שאלה כעין זו נשאל מרן הגרי"ש אלישיב, והובא בספר חשוקי חמד (נדרים נ.), מעשה שהיה בראש ישיבה שיכול לחתן באמצע החורף, ושאל את הגרי"ש כלדהלן: באמצע הזמן צריך הוא לשכור אולם בדמים, ובבין הזמנים יש לו את אולם חדר אוכל של הישיבה חינם אין כסף. האם מותר לדחות את החתונה לבין הזמנים? והתיר לו הגרי"ש לדחות. ועיין שם בחשוקי חמד שמקשה על פסק זה האריך יתכן, הרי קיי"ל דשהווי מצוה לא משהינן, וא"כ לכאוף אסור לדחות הנישואין. עיי"ש.

ועכ"פ מרן הגרי"ש סבר שמותר לדחות חתונה לצורך נישואין באולם בחינם, וא"כ הלא דברים קל וחומר לנידוננו, שמותר לדחות חתונה בכדי להתחתן באולם, שהרי בזמן הקורונה אי אפשר להתחתן באולם כלל.

ואמנם בנידון ההוא לא מיירי בחתונה שנקבעה לתאריך מסוים ורצו לדחותה, אלא שרצו לקבוע מלכתחילה של תאריך הנישואין לזמן מאוחר יותר בכמה חודשים, וכאן אנו דנים על דחיית חתונה שכבר נקבע לה תאריך, אך מצד ההלכה דשהו"י מצוה לא משהינן אין נפק"מ בזה, דגם שם הוא משהה את המצווה, שהרי החתן והכלה מצד עצמם מזומנים להינשא, ורק בשל שיקול כלכלי רוצה אבי החתן לדחות את החתונה, ואעפ"כ התיר לו הגרי"ש, וה"נ בנידו"ד (ולגבי הנידון של המנהג שלא לדחות חתונה שכבר נקבע לה תאריך נדון להלן בס"ד).

צורת הנישואין היא ע"י סעודה

אבל יש באמת לברר שיטת הגרי"ש מהו ההיתר לדחות חתונה בשביל רווח ממוני, הא אסור להשהות את המצווה כמבואר בגמ' הנ"ל.

ונראה לבאר, דענין הסעודה שעושים בנישואין הוא לא דבר צדדי אלא חלק עיקרי בצורת קיום המצווה. דכך יש לקיים מצות נישואין, ע"י שמחה וסעודה, וממילא אם הוא ממתין לצורך שיהיה לו אפשרות לחוג את הנישואין באולם, שזה צורת השמחה המקובלת בזמננו, אין זה המתנה של דחיית המצווה אלא המתנה לצורך קיום המצווה (ואע"פ שיכול לשכור אולם בתשלום, אינו מחויב בזה אם הוא יותר מחומש).

ושמעין מדברי הגרי"ש שתי הנחות יסוד, א' שחתונה צריכה להיות דווקא ע"י סעודה, ב' שסעודה לאו היינו סעודה קטנה למניין אנשים אלא סעודה גדולה כמנהג ישראל שזקוקים בשבילה לאולם שמחות. ובאמת שכל זה הוא מפורש בגמרא בכמה מקומות, וכדנבאר.

הנה ביבמות קז. איתא, בית שמאי אומרים אין ממאנין אלא ארוסות ובית הלל אומרים ארוסות ונשואות, וכו', רבא אמר היינו טעמא דב"ש שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. ופרש"י, בסעודה - סעודת נישואין הילכך אי אמרת תמאן מימנעי ולא נסבי. והיינו דב"ש אסרו על נשואה למאן, אע"פ שמצד עיקר הדין היא יכולה למאן, משום דאם תמאן אחר הנישואין לא ירצו לשאת קטנות לנשים כי יחשוש שתמאן ויפסיד את כל מה שטרח על הסעודה. ולכאו' צ"ב, אם זהו החשש, למה לא תיקנו שישאנה בלא סעודה. ומוכח כאן דסעודה היא לא דבר נפרד מנישואין, אלא שכן הדרך להינשא דווקא בסעודה, ולכן ראו חכמים צורך לתקן שלא תוכל למאן כדי שלא יפסיד את הסעודה של הנישואין.

אמנם עדיין אין מכאן ראייה מפורשת שחייב לשאת דווקא ע"י סעודה, דיתכן שכך היא הדרך ותו לא. וכמו כן גם לא מפורש כאן כמה הוא שיעור הסעודה הנצרך בשביל לקיים המנהג לשאת אישה בסעודה. אבל באמת דין סעודה הוא מפורש במשנה, דמתבאר מדברי המשנה דמחויבים לעשות סעודה בנישואין.

דהנה איתא בכתובות(ב.) "בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין". ובגמ' שם, "אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד, ותינשא באחד בשבת שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין, שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה. ועכשיו ששנינו שקדו אותה ששנינו הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה הגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנוס אינו מעלה לה מזונות."

מבואר במשנה שיש דין לשאת דווקא ביום רביעי ולא ביום ראשון, משום דשקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיטרח בסעודה ג' ימים וישאנה רק בסעודה, ואם ישאנה ביום ראשון לא יפסיק לטרוח בסעודה. ויותר מזה מבואר בגמרא דלא רק שיש ענין לעשות סעודה אלא הוא חיוב גמור ומעכב בכל הנישואין, דאינו יכול לכנוס בלא סעודה, דהא לשון הגמרא הוא "עכשיו ששנינו שקדו, מתוך שאינו יכול לכנוס אינו מעלה לה מזונות", והיינו דאסור לשאת אישה בלא סעודה ולכן אם הגיע הזמן להינשא אבל אין לו אפשרות להכין סעודה כיון שהזמן הוא באחד בשבת, חשיב כלא הגיע הזמן כלל. וחזינן שהסעודה הוא ענין מעכב בכל צורת הנישואין ואסור לקיים נישואין בלא סעודה.

שיעור גודל הסעודה המחויב

נתבאר א"כ שיש חיוב שיהיה סעודה בנישואין, אמנם עדיין יש לדון מה גודל הסעודה שמחויב להכין. ולכאורה גם דבר זה יש להוכיח מהסוגיא הנ"ל, דהא אמרו בגמרא "שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה", ומבואר מזה שצריך להכין סעודה גדולה ולא סגי בסעודה לעשרה אנשים, דלזה לא היה צריך לטרוח ג' ימים, אלא בעינן סעודה חשובה ומכובדת שדורשת זמן רב להכנתה.

עוד איתא בכתובות יז. "תנו רבנן מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה במה דברים אמורים כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר רב שמואל בר איני משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה תליסר אלפי גברי ומינייהו שיתא אלפי שיפורי עולא אמר כגון דחייצי גברי מאבולא ועד סיכרא. רב ששת ואיתימא רבי יוחנן אמר נטילתה כנתינתה, מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא."

והנה שם מבואר דלגבי ביטול תורה לצורך הלווית המת השיעור הוא כל חד לפי צרכו, ו"צורך" היינו לפי כבודו. ובאותה ברייתא הרי מבואר גם דמבטלין ת"ת לצורך הכנסת כלה, וא"כ משמע דגם שמחת כלה הוא לפי כבודה. ואמנם שם לא מיירי מגוף הסעודה אלא על הוצאתה מבית אביה לבית בעלה, אבל ילמד סתום מן המפורש שענין שמחת כלה הוא לפי כבודה.

ובאמת עיקר דבר זה שדרך נישואין הוא בסעודה כבר מפורש בפסוק (בראשית פרק כט) " וכתוב "ויאסף לבן את אנשי המקום ויעש משתה". הרד"ק: ויאסף - להודיע כי מנהג נהוג היה מעולם, והוא עדיין, לעשות משתה ושמחה לנישואין, יעשה החתן או אבי החתן או הכלה, וכן סמכו חכמים סעודת נישואין ושבעת ימי שמחה, שהרי אמר מלא שבוע זאת". היינו דחזינן שחז"ל למדו מהפסוק "מלא שבוע זאת" דלא היה זה מנהג של לבן ואנשי מקומו בעלמא, אלא שכך יש לעשות, מכיוון שהדבר הוזכר בתורה, וא"כ גם ענין המשתה שהוזכר בתורה על הנישואין, הוא דינא שכך ראוי לעשות, ולא מנהג בעלמא.

והנה שם בפסוק מוזכר צורת הסעודה וחשיבותה, כדכתיב "ויאסף לבן את כל אנשי המקום", אלמא דצורת הסעודה היא באסיפת כל אנשי המקום, וחזינן שזו דרך השמחה הראויה, וכמובן יש לדון מה נקרא בזמננו "אנשי המקום", דבוודאי המתגורר בעיר גדולה לאלוקים כמו ירושלים, לא יצטרך לאסוף את כל אנשי ירושלים, (ועי' לקמן מה שנביא בזה מ"תשובות והנהגות"), אבל עכ"פ שמענו את עיקר הדין וצורת הסעודה המחויבת, שיהא בפרסום ובענין גדול, לפי כבודם של החתן והכלה.

ובאמת הדברים מפורשים בים של שלמה (כתובות ס"א א') וז"ל: "מתניתין (ב' ע"א) בתולה נשאת ליום הרביעי, ואלמנה ליום החמישי, ותנשא באחד בשבת, שלמחר נמי יושבים כו', ומשני, שקדו, פירוש, מיהרו חכמים ואימנו לתקן תקנת בנות ישראל, וכו'. וכתב רבינו אפרים (רא"ש סימן ג') אי אמר החתן לא טרחנא, אלא אכניסה בלא סעודה, לא זו בלבד שהיא יכולה לעכב, אלא אפילו אי קרובי הכלה בעו דלעבד סעודה, כפינן ליה למעבד סעודה, כפום מנהגא דחזייא לדידיה ולדידה, ומסתמא כמנהג המקום, וכן כתב שמעשה בא לפני רבו הרי"ף, והורה כן, וכן הסכימו האחרונים, ונראה לי ראייה לדבריו, מדקאמר שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל, משמע דבדידה תליא, דחשו חכמים לכבודה."

הרי מפורש בדבריו דבדין זה של "שקדו חכמים" מתבאר שמחויב החתן לעשות סעודה כפי כבודה של הכלה, ואין זה מנהג בעלמא, אלא חיוב גמור שדוחין עבורו את הנישואין ליום הרביעי.

ולפי"ז שמענו מקור ברור לפסק של מרן הגרי"ש שמותר לדחות נישואין בשביל שיהא לו אולם חתונות, כיון שצורת המצווה של הנישואין היא לעשותה דווקא באופן של סעודה מכובדת כפי כבודם.

חיוב הוצאת כלה כפי כבודה

והנה עד כאן נתבאר החיוב לעשות חתונה ברוב עם ובכבוד גדול מדין סעודת הנישואין וכמו שנתבאר, אמנם נראה שיש חיוב נוסף לעשות חתונה בכבוד ובפרסום, מצד חיוב הוצאת כלה. דהנה כבר הבאנו לשון הגמרא (כתובות יז.) "תנו רבנן מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה". הרי שיש דין לבטל תורה בכדי שיהיה לכלה כל צורכה (וכפי

שנתבאר לעיל דהוא דבר הלמד מענינו לגבי הוצאת המת, דבהוצאת המת מפורש בגמ' דהשיעור הוא כפי צרכו), וא"כ כמו שמבטלין ת"ת לצורך כבודה של הכלה בהוצאתה לחופה, כך יש לבטל את הדין של שהויי מצוה לא משהיין. ואמנם בפרט זה יש לדון קצת, אבל מסתבר כן.

ועי' בתשובות והנהגות כרך ה' סימן רע"ז שכתב וז"ל: ואיתא עוד בגמ' בכתובות (שם), מבטלין ת"ת להכנסת כלה, והעולם אינם נוהגים כן. ובשדי חמד כרך ז' רכ"ג ע"ב כתב, שסומכין על מה שכתב בחלקת מחוקק סי' ס"ה שאפשר דדוקא כשרואה שנכנסין לחופה צריך לכבדם, אבל אם יודע שיש חופה בעיר א"צ לבטל מלימודו ולילך שם.

ובמק"א הבאתי, די ש לצדד שרק בזמנם שכל בני העיר היו מאוגדים כציבור אחד עם רב אחד וב"ד אחד, והשמחה או פטירת היחיד נגע לכולם, היו מחויבים כאו"א ללוות כל מת מאותה העיר ולילך לחופה באותה העיר, אבל בזמנינו שיש הרבה קהילות בעיר אחת, והקשר ביניהן רופף והרי הן כאילו שתי עיירות, אינו מחויב ללוות כל מת או לילך לחופה אם אינו מהקהילה שלו. ולכן גם הבעלי בתים אינם הולכים להשתתף בכל לוייה. אבל אה"נ שאם הנפטר מהקהילה שלו או שמכירו היטב, חייב ללכת ללוותו. (ועיין בדברינו בח"ב סי' רנ"ב וע"ע מש"כ בח"ד סי' רי"ג משם הגר"מ חדש זצ"ל). עכ"ד.

מבואר מדבריו שסבר בפשיטות שהוצאת כלה כתיקונה מצד דינא דגמרא היא שכל קרוביו ואוהביו מלווים אותה אל החופה, ולא רק מתי מעט. וא"כ לענין נידון דידן, נמצא שבחתונות המתקיימות בתקופת הקורונה מתבטלים שני העניינים, גם מתבטל ענין התקנה של שקדו חכמים שיהיה סעודה מכובדת כפי כבודם של החתן והכלה, כמו שהבאנו מהפסוק "ויואסוף את כל אנשי המקום", וגם מתבטל ענין ההוצאת כלה. כי בתקופה זו המציאות היא שבאים אל החתונה רק מתי מעט, ומונין וסופרים שלא יעלו חלילה על המיכסה שהקציבה הממשלה, ובוודאי מצב כזה אינו כבודה.

ב ביאור הענין הסגולי שנהגו שלא לדחות חתונה

והנה עד כאן ביררנו את העניין מצד הדין, מעתה יש לדון מצד מה שמקובל מנהג העולם ש"אין דוחין חתונה", ומחמירים בזה מאוד. ובאמת אין מקום על פי האמת לדון מצד חשש סגולי, שהרי אם מצד ההלכה והמצווה של צורת נישואין יש לדחות את החתונה לזמן טוב יותר, בוודאי אין מקום לעניין הסגולי, שהרי כל הסגולות יסודם עם ההלכה ולא נגד ההלכה ח"ו, ואין שום מקום לחשוש לנזק מצד הסגולה אם עושים על פי התורה. אבל אעפ"כ מכיוון דחוששים מאוד על ענין זה, ראיתי לברר שגם מצד העניין הסגולי לכשעצמו אין כאן בית מיחוש.

הנה הראשון שאנו מוצאים בדבריו ענין זה הוא באמרי פנחס תורת האדם נב וז"ל: "אמר, שדבר גדול שלא לעכב החתונה מזמן הכתוב בתנאים". עכ"ד.

מתבאר מדבריו שהקפידא היא שלא לעכב את הזמן שנקבע בתנאים, ותו לא מידי. לא שיש חשש לעכב את החתונה מהזמן שנקבע אחר כך בין הצדדים להינשא.

והחילוק בזה הוא עצום, ולא קרב זה אל זה, וכדנבאר.

ענין התחייבות התנאים

הנה ענין התנאים המקובל בזמננו לפי מנהג ישראל הוא התחייבות מצד החתן לשאת את הכלה לאשה, והתחייבות מצידה להינשא לו, והתחייבות זו היא חלק מצורת הנישואין. שהרי בתורה מבואר שסדר הנישואין הוא בשני שלבים, קודם יש קידושין, והיינו קנין שקונה את האישה לשאתה לו, ואח"כ יש הנישואין עצמם שבזה הם נעשים בעל ואשה. והקידושין הוא ענין של קנין, ומהות הקנין הוא שלפני הנישואין עצמם יש קנין שמשעבד את הצדדים לקיים את הנישואין.

ומכמה וכמה סיבות תיקנו הראשונים שבזמננו יעשו את הקידושין והנישואין בבת אחת, ובזמננו תוקן ענין התנאים תחת הקידושין, שזה ג"כ קנין שמשעבד את הצדדים לקיים את הנישואין. ומתבאר ש"תנאים" אינו רק הסכמה ורצון להינשא, אלא השתעבדות וקנין זה לזה, דיש התחייבות מצד שני הצדדים על הנישואין. וכמו שאי אפשר לבטל התחייבות ממונית אי אפשר לבטל התחייבות לנישואין, וידוע דעת החזו"א שאם השידוך אינו עולה יפה ואחד מן הצדדים רוצה לבטל השידוך, עדיף שיינשאו ואח"כ יתגרשו, כיון שאין התחייבות לא להתגרש, אבל יש התחייבות לא להינשא לאחר. וזה חומר הענין של ביטול שידוך, שהוא כעין גנבה.

ולפי זה, הרי הדבר פשוט שיחד עם עצם הקנין להתחייב להינשא, צריך גם התחייבות לתאריך מסוים, שלא יוכלו לומר התחייבנו להינשא בזמן לא ידוע. וחלק מעצם ההתחייבות להינשא הוא גם ההתחייבות להינשא בזמן מסוים, ולכן קובעים בתנאים "זמן החתונה לא יאוחר מתאריך זה וזה".

ובזה כתב האמרי פנחס הנ"ל שאין לאחר את הנישואין יותר מזמן ההתחייבות של התנאים, כי הזמן לנישואין שהתחייבו עליו בחתימת התנאים הוא חלק מעצם מהות השידוך, ודחיית הזמן היא ביטול ההסכם וההתחייבות, ונחשב קצת כמו ביטול השידוך. אבל הקביעות שקבעו אחר חתימת התנאים, שנדברו ביניהם שנוח להם להינשא באיזו זמן מסוים, אין לזה שום משמעות של ביטול השידוך, ואין שום טעם וסברא להיות מחויבים להינשא בזמן זה וזה.

ובאמת הלשון הנ"ל "לא לשנות מזמן הכתוב בתנאים" ראיתי בספר נעימות חיים שמביא בשם כמה מגדולי החסידים, ודוק היטב שכל המקפידים הקפידו רק על שינוי מהנאמר בגוף התנאים ולא על שינוי מהתאריך הנקבע אח"כ.

וכנראה שבתחילה היה מנהג העולם לקבוע בתנאים תאריך פלוני, ועליו נאמרה הקפידא הגדולה שלא לשנות מתאריך זה, ובמשך הדורות ראו שקשה לצמצם חיוב לנישואין בתאריך

מסוים, ולכן התרגלו לכתוב תאריך מאוחר יותר, וכותבים "לא יאוחר מזמן זה וזה", ותאריך זה שעליו כותבים "לא יאוחר" עליו יש את הקפידא שנהגה בזמנם על עיקר התאריך לקביעת החתונה.

מנהג הקהילות להתחייב בשתית לחיים

ובזמננו רווח המנהג בקהילות מסוימות לשתות לחיים ולקבוע זמן חתונה, ובזה מסתבר בוודאי שמעמד זה הוא כעין התחייבות, ועל זה מתחייבים החתן והכלה בחיוב גמור זה לזה, ולכן איך לדחות תאריך זה, אבל אצלנו אין מנהג של התחייבות יותר ממה שנאמר בתנאים, וקביעת המועד המדויק של הנישואין אינו התחייבות כלל אלא נעשה רק מצד התאמת הזמן הנוח לשני הצדדים.

והנה בתוך עמי אנכי יושב, אני נוהג ללמוד בבית מדרש של קהילה שמאד מקפידים שלא לאחר זמן שקבעו לחתונה, והנה האדמו"ר היה צריך לחתן אחד מצאצאיו, ובדרך כלל מנהגם שאת התנאים עושים שנה לפני החתונה, אבל שתיית לחיים עושים לאחר זמן בתוך אותה שנה ואז קובעים את הזמן. והנה כשהתחילה מגפת הקורונה והתברר שלא קבעו זמן החתונה על ידי שתיית לחיים שמחו מאוד על כך שלא התחייבו על תאריך מסוים. ואם לא נביאים הם בני נביאים הם, והבינו בפשיטות שדיבורים וסיכומים בעל פה לא מחייבים כלום ואין זה נחשב לקביעות.

וא"כ כמו"כ אצלנו, שקובעים בתנאים "לא יאוחר מזמן פלוני" ההתחייבות היא רק על הנכתב בשטר תנאים, ולא על המדובר בע"פ אח"כ. וא"ל לחייב מכח דיבורים בע"פ יותר ממה שנכתב בשטר.

ויתכן להוסיף עוד, שאם נעשו התנאים בזמן הקורונה, כל ההתחייבות "לא יאוחר מזמן פלוני" ג"כ נעשית על הספק, ואין באמת ענין של קביעות זמן, כי הפחד מהרשויות הוא חזק מאד לגבי חתונה, וכל הזמן חוששים אם יוכלו לעשות את החתונה במועדה או לא, ומסתבר שבעצם ההתחייבות מונח אומדנא שאי"ז התחייבות גמורה על זמן זה אלא כפי שימצא האפשרות.

העולה לדינא

היוצא מדברינו שלא זו בלבד שאין חשש לדחות נישואין לצורך שהשמחה תהיה שלמה ומכובדת, אלא יש מקום להיפך, להקפיד דווקא שיהיה חתונה לפי כבודו, הן מצד שמחת הסעודה כמבואר בתקנת שקדו, והן מצד הוצאת כלה לחופה, וכמו שהבאנו מהגמ'.

ומצד החשש הסגולי שאין לדחות תאריך נישואין ג"כ אין לחוש, וכדנתבאר שאין התחייבות מיוחדת על זמן פלוני, ואפילו אם שתו לחיים ונתחייבו על תאריך מסוים בוודאי י"ל דהתקנה של שקדו דוחה ענין זה, ושומר מצוה לא ידע דבר רע.

נמצא שאם א"א לחוג את הנישואין באופן של שמחה ורצון כראוי יש לדחות את הנישואין לזמן שיהיה אפשרי. וכל אחד צריך לעשות חשבון נפשו, עד כמה הוא לפי כבודו.

ואם יכול לקבוע לעצמו שכך וכך די לו בשביל לשמוח כראוי בחתונה, ואה"נ דאם לפי טבעו סגי ליה בחתונה קטנה, יכול הוא לעשות כך.

ויש גם לדאוג שהנפש תהיה רגועה בשעת החתונה, וזה וודאי כלול בדין שקדו, דאין שמחה ללא שלוות הנפש.

ועיקר הדברים שמעו ת"ח והסכימו להלכה למעשה בענין, וכל אחד יעשה לעצמו שאלת חכם עם הנחת העניין כל מה שכתבנו.

וד' יברך את החתן ואת הכלה וכל החתנים והכלות שתהיה שמחתם שלימה באשר הם שם.